ДИНАМІЧНІСТЬ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ МОВ

Вострецова В.О., Мініна О.В.
Україна, Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

The article deals with the problem of dynamics in languages. The author defines the main ways of languages lexical fund development. The article considers neologisms, occasionalisms and variants as the main ways, defines the main social factors that influence language lexical fund development.

Як відомо, мова – це досить динамічна одиниця. Її лексичний склад не залишається в одному стійкому вигляді, а постійно змінюється. Необхідно наголосити на тому, що зміни є дуже швидкими. І тому лексичний стан будь-якої мови потребує постійного дослідження – дослідження на певному синхронному зрізі та в діахронії.

Зміни в будь-якій мові можуть виражатись, по-перше, у тому, що певні лексичні одиниці застарівають і виходять із вжитку або стають маловживаними, по-друге, у мові з'являються нові одиниці, які або замінюють ті, що вийшли із вжитку або починають функціонувати поряд із ними тривалий або короткий час, по-третє, уже існуючі в мові одиниці можуть набувати нових значень, по-четверте, існуючі в мові одиниці можуть видозмінюватись. Саме на трьох останніх шляхах змінення мови ми і хотіли б зупинитись.

В останні десятиліття проблемі неології приділяється доволі багато уваги як вітчизняними так і закордонними дослідниками (В.І. Заботкіна, Ю.А. Зацний, О.С. Кубрякова, В.О. Чередниченко, R. Barnhard, A. Blank, D. Crystal, D. Reah). Підвищений інтерес до інновацій обґрунтовується тим, що останнім часом в англійській мові з'явився великий прошарок нових слів та словосполучень, утворених під впливом різноманітних соціальних чинників. Усі ці новотвори потребують комплексного аналізу, нових досліджень основних джерел, способів та механізмів утворення.

Новими одиницями (інші терміни: неологізми, інновації, новотвори) зазвичай вважають слова, а також їх окремі значення, вислови, які з'явилися в мові на даному етапі її розвитку, і новизна яких усвідомлюється мовцями (загальномовні неологізми) або були вжиті тільки в якомусь акті мовлення, тексті чи мові певного автора (стилістичні, або індивідуально-авторські неологізми) [2], у цьому випадку мова може йти про оказіоналізми (див. нижче).

Надамо ще одне трактування терміну „неологізми". Неологізми – це слова й словосполучення, які носії літературної мови окремого національного варіанта сприймають як нові (за формою або змістом) [1, с. 4]. Отже, як можна побачити з

наданих дефініцій, слова та словосполучення об'єднують у групу неологізмів саме за критерієм їх новизни в мові.

Неологізми можуть бути розділені на: лексичні (нові слова); фразеологічні (нові стійкі словосполучення); семантичні (нові лексико-семантичні варіанти слів або нові варіанти стійких словосполучень) [1, с. 4].

На думку багатьох вчених кількість інновацій на лексичному рівні не піддається точним підрахункам, оскільки неологізми виникають не в мові взагалі як у системі соціально-закріплених знаків, здатних об'єктивно існувати, а реалізації цієї системи – у мовленні конкретних носіїв. До того ж не всі вони закріплюються в мові. Саме тому у світлі дихотомії „мова – мовлення" виникають проблеми, пов'язані з „оказіональністю" - „узуальністю" новотворів. „Оказіональні" одиниці навіть протиставляють неологізмам, стверджуючи, що вони створені лише для конкретного випадку [1, с. 4-5]. Погодитись з такою думкою можна лише частково. Адже, дійсно, деякі нові одиниці утворюються авторами тільки для конкретного контексту поза межами якого вони втрачають право на існування. Але при цьому необхідно зазначити, що більшість неологізмів, зафіксованих словниками спочатку виникли як оказіоналізми. Завдяки своїй популярності, розповсюдженості та загальновживаності вони перейшли до розряду неологізмів.

Цікавим є той факт, що передбачити стане чи ні оказіоналізм справжнім неологізмом зовсім неможливо. Можливо, єдиним критерієм прогнозування є той факт, що „закріплюються в мові насамперед ті одиниці, що передають поняття, пов'язані з важливими проблемами сучасності" [1, с. 4]. Отже, можна говорити про те, що закріплюються в мові нові одиниці, які виникли в тих сферах життя людини, які розвиваються найбільш активно. У зв'язку з тим необхідно виділити основні соціальні чинники, що впливають на розвиток словникового складу мов на початку XXI століття. Ми виділяємо такі соціальні чинники впливу: глобалізація економічного життя та радикальні економічні зміни в країнах світу; конфронтація західних і східних ідеологій, загострення проблеми боротьби зі злочинністю; інформаційна революція (розроблення й упровадження новітніх інформаційних технологій); бурхливий розвиток біологічних наук (генетики, біотехнології, геноміки); соціальні явища та рухи в сучасному суспільстві (мультикультуралізм, фемінізм, соціальна диференціація, сексуальна революція, екологічна свідомість тощо); зміни у сфері повсякденного життя сучасної людини [4, с. 53].

Неологізми виникають, як правило, у мові певного соціуму в певній соціальній, професійній групі і тим самим у багатьох випадках вважаються „нестандартними”, тобто такими, „що ще не прийняті в стандартну мову” [5, с. 201].

Розглянемо ще одну групу лексичних одиниць, що розширюють словниковий склад мов – це видозмінені одиниці. Частіше видозміна проявляється на рівні фразеологічних одиниць. Під видозміненими одиницями ми розуміємо варіанти фразеологічних одиниць. Поняття фразеологічного варіанту застосовується в дослідженнях із фразеології по відношенню до різних мовних явищ: від компонентів фразеологічних одиниць, що можуть заміщати один одного у складі фразеологізмів, до оказіонального, індивідуально-авторського вживання фразеологічних одиниць. Ми дотримуємося думки про необхідність розмежування узуального та оказіонального вживання фразеологічних одиниць, узуальних та оказіональних змін у складі фразеологічних одиниць.

Під узуальними змінами у складі фразеологічних одиниць ми розуміємо частотні, загальновживані, зафіксовані словниками форми однієї й тієї ж фразеологічної одиниці. Під оказіональними ми розуміємо індивідуально-авторські, одиничні, не зафіксовані словниками зміни у складі фразеологічних одиниць. Таким чином, узуальними ми вважаємо фразеологічні варіанти, а оказіональними - фразеологічні модифікації [4, с. 99]. Про фразеологічні варіанти йде мова тоді, коли допустимі формальні зміни фразеологізмів [3, с. 116], а також тоді, коли фразеологізми мають аналогічну структуру, однакове значення, спільні ознаки, і є взаємозамінюваними в контексті.

Окреслені вище явища дають нам право наголошувати на такій характерній рисі лексичної системи як рухомість або динамічність. Динамічність, як вже було зазначено вище, говорить про зміни в мові, і таким чином вимагає постійного дослідження.

Перелік посилань

1. *Зацний Ю.А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. – Львів: ПАІС, 2007. – 228 с.*

2. *Неологізм. - [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Неологізм.*

3. *Пташник С.Б. Фразеологічні модифікації: термінологічні проблеми // Вісник Львів. ун-ту. Сер. Іноземні мови. – 2001. – Вип. 9. – С. 112-120.*

4. *Чередниченко В.О, Інноваційна фразеологічна вербалізація в англійській мові (лінгвокогнітивний та соціолінгвістичний параметри): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Запорізький національний ун-т. - Запоріжжя, 2005. - 220 с.*

5. *Partridge E. Usage and Abusage. - Harmondsworth: Penguin Books, 1978. – 380 p.*